دانشگاه امام صادق

برنامه درسی و سرفصل دروس

رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

(دوره دکتری)

سال ۱۴۰۳

فصل اول:

مشخصات کلی رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

(دوره دکتری)

بسم‌الله الرحمن الرحیم

❖ تعریف رشته

فلسفه که در قرون اولیه اسلامی وارد جهان اسلام شد از دویست مسئله تجاوز نمی‌کرد، اما فلاسفه و حکمای اسلامی این مسائل را به هفتصد مسئله رساندند. ایرانیان در پرتو مکتب تشیع بیش از سایر مذاهب به امر تعقل اهتمام ورزیدند و با الهام از قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم‌السلام به فلسفه صبغه اسلامی دادند. پیدایش مکتب مشاء به نمایندگی ابن‌سینا و مکتب اشراق به نمایندگی سهروردی و مکتب حکمت متعالیه به نمایندگی صدرالمتالهین شیرازی نشانگر همت و تلاش ایرانیان مسلمان در ترویج و شکوفایی فلسفه است.

رشته فلسفه و کلام اسلامی، چنانکه از نامش هویداست، از دو قلمرو اصلی تشکیل می‌شود: فلسفه اسلامی و کلام اسلامی سنت دین-شناسانه‌ای در کنار فلسفه اسلامی بوده است که هدفش دفاع عقلانی از آموزه‌های اصلی دین مبین اسلام است، البته با مبانی و ارکانی غیر از مبانی و ارکان فلسفه اسلامی. این هر دو سنت، به ویژه در ایران، سنت‌های فکری پیوسته و بی‌انقطاعی بوده‌اند که بدون هیچ گسستی تا دوران معاصر استمرار یافته‌اند. پیش‌نیاز ضروری آموزش و پژوهش در این دو قلمرو تسلط کافی بر زبان عربی و منطق است. از متخصص این رشته انتظار می‌رود که قادر باشد آموزه‌های اصلی دین را تبیین عقلی کند و از آن دفاع عقلانی نماید. امروزه کلام جدید و فلسفه دین در غرب عهده‌دار چنین بحث‌هایی است. ظهور آرای دین‌شناسانه نوین و شبهات دینی در اثر تعامل فکری با غرب، پویاسازی این رشته و بازنگری در آن را ضروری می‌سازد.

❖ هدف رشته

- تربیت اساتید و پژوهشگران متخصص و متعهد با توانمندی تحلیل و بررسی مبانی فلسفی و کلامی به منظور غنی ساختن حوزه‌های معارف اسلامی و مقابله با تهدیدها و چالش‌های اعتقادی.
- تعمیق و گسترش مباحث فلسفه‌ی اسلامی در راستای تولید و توسعه‌ی علوم انسانی اسلامی با تکیه بر مطالعات تلفیقی و میان رشته‌ای.

❖ ضرورت و اهمیت رشته

توسعه و تعمیق مباحث فلسفی و کلامی در راستای دفاع از اعتقادات دینی.

❖ نقش و توانایی فارغ‌التحصیلان

بانوجه به جایگاه باورهای دینی در جامعه‌ی ما، دانش‌آموختگان می‌توانند نقش فرهنگی تربیتی پررنگی در جامعه داشته باشند و به عنوان پژوهشگر در مراکز علمی و فرهنگی، عضو هیات علمی در مراکز آموزش عالی، دبیر، معلم و مشاور دینی نقش ایفا کنند.

❖ شرایط و ضوابط ورود به دوره دکتری فلسفه و کلام اسلامی

کسانی می‌توانند داوطلب ورود به دوره دکتری شوند که دارای شرایط زیر باشند:

الف: دارا بودن گواهی‌نامه معتبر کارشناسی ارشد (به شرط گذراندن واحدهای پیش‌نیاز در رشته‌های غیر مرتبط).

ب: پذیرش در آزمون دکتری سازمان سنجش.

ج: پذیرفته شدن در امتحان ورودی و مصاحبه علمی دانشگاه امام صادق(علیه‌السلام).

❖ طول دوره و شکل نظام

دوره‌ی دکتری بالاترین مقطع تحصیلی در آموزش عالی می‌باشد و طول دوره‌ی آن باتوجه به تعداد واحدهای آموزشی در این برنامه حداکثر ۶ سال می‌باشد که باتوجه به آیین نامه‌ها و دستورالعمل‌های داخلی دانشگاه میزان دقیق آن ممکن است متغیر باشد و به دو مرحله‌ی آموزشی و پژوهشی مستقل از هم تقسیم می‌شود و با دفاع از رساله پایان می‌پذیرد.

نوع درس	تعداد واحد
جبرانی	۶
الزامی	۱۸
تکمیلی	۶
رساله	۱۸
مجموع	**۴۲+۶**

فصل دوم:

جداول دروس رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

(دوره دکتری)

۱) جدول دروس جبرانی

کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	تعداد ساعات			پیش‌نیاز
			جمع	نظری	عملی	
۱۰۱.	متون تخصصی فلسفه اسلامی به زبان انگلیسی	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۰۲.	الهیات معاصر	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۰۳.	موضوع انتخابی (در راستای پیشنهاده رساله به صورت معرفی به استاد راهنما)	۲	۳۲	۳۲	-	-
جمع		**۶**	**۹۶**	**۹۶**	**-**	

۲) جدول دروس الزامی

کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	تعداد ساعات			پیش‌نیاز
			جمع	نظری	عملی	
۱۰٤.	هستی‌شناسی در حکمت مشاء	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۰۵.	انسان‌شناسی در حکمت مشاء	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۰٦.	خداشناسی درحکمت مشاء	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۰۷.	هستی‌شناسی در حکمت متعالیه	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۰۸.	معرفت‌شناسی در حکمت متعالیه	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۰۹.	انسان‌شناسی در حکمت متعالیه	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۱۰.	خداشناسی در حکمت متعالیه	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۱۱.	حکمت عملی در فلسفه اسلامی	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۱۲.	فلسفه تطبیقی	۲	۳۲	۳۲	-	-
جمع		**۱۸**	**۲۸۸**	**۲۸۸**	**-**	**-**

۳) جدول دروس تکمیلی*

کد درس	عنوان زمینه آموزشی	عنوان درس	تعداد واحد	تعداد ساعات			پیش‌نیاز
				جمع	نظری	عملی	
۱۱۳.	بسته متافیزیک	زمان و مکان	۲	۳۲	۳۲	-	-
		قوه و فعل	۲	۳۲	۳۲	-	-
		کلیات	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۱٤.	بسته کلام جدید	مرگ و جاودانگی	۲	۳۲	۳۲	-	-
		معنای زندگی	۲	۳۲	۳۲	-	-
		معرفت‌شناسی دینی	۲	۳۲	۳۲	-	-
۱۱۵.	بسته فلسفه اسلامی معاصر	روش‌شناسی فلسفی	۲	۳۲	۳۲	-	-
		مسائل معاصر فلسفی در فلسفه اسلامی (فلسفه عمل)	۲	۳۲	۳۲	-	-
		بازخوانی فلسفه اسلامی در غرب	۲	۳۲	۳۲	-	-
جمع			**۶**	**۹۶**	**۹۶**		

*دانشجویان ملزم به گذراندن ۶ واحد از بین دروس تکمیلی می‌باشند.

۴) جدول مرحله پژوهشی

کد درس	عنوان درس	تعداد واحد	تعداد ساعات			پیش‌نیاز
			جمع	نظری	عملی	
۱۱٦.	رساله	۱۸			✓	-
جمع		**۱۸**				

فصل سوم:

سرفصل دروس رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

(دوره دکتری)

سرفصل دروس جبرانی

کد درس: ۱۰۱

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام

برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

نام درس به فارسی: **متون تخصصی فلسفه اسلامی به زبان انگلیسی**	**نام درس به انگلیسی:** **Specialized texts on Islamic philosophy in English**

تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد	
				عملی		کارگاه	
			الزامی	نظری			
				عملی		سمینار	
			تکمیلی	نظری		سفر علمی	
				عملی		سایر	

اهداف درس:

- آشنایی با موضوعات الهیاتی در متون فلسفی ـ کلامی به زبان انگلیسی
- توانایی فهم، تحلیل و استدلال به زبان انگلیسی در حوزه تخصصی فلسفه

سرفصل درس:

- ❖ معرفی اجمالی متون
- ❖ منتخبی از متن تئوگونی هزیود و کتاب یگر درباره تئوگونی
- ❖ منتخبی از کتاب لامبدای متافیزیک ارسطو
- ❖ منتخبی از کتاب‌های مقدس ادیان ابراهیمی (ترجمه‌های انگلیسی)
- ❖ برهان صدیقین ابن سینا و ملاصدار
- ❖ راه‌های پنجگانه آکویناس در اثبات خدا
- ❖ برهان دکارت در اثبات جوهر خدا
- ❖ برهان کانت در اثبات خدا
- ❖ رویکرد اگزیستانسیالیستی به الهیات
- ❖ نقد نیچه به الهیات مسیحی
- ❖ رویکرد پراگماتیسیتی به الهیات
- ❖ فراتر از خدای پدر در مسیحیت (دیلی)

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منابع:

۱. تئوگونی هزیود
۲. متافیزیک ارسطو
۳. قرآن کریم، انجیل
۴. The theology of early Greek Philosophers (W. Jeager)
۵. M (Sincere the of proof The Legenhausen)
۶. Summa Theologia (Aquinas)
۷. Meditations of first Philosophy (Descartes)
۸. Critique of Pure reason (E.Kant)
۹. Trembling and Fear (Kierkegaard)
۱۰. The Gay Science
۱۱. The will to believe (W. James)
۱۲. Beyond God the father (M. Daly)

کد درس: ۱۰۲

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام

برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

نام درس به فارسی: الهیات معاصر	**نام درس به انگلیسی:** Modern Theology

تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت:** ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز:** ندارد **هم‌نیاز:** ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد
				عملی		کارگاه
			الزامی	نظری		
				عملی		سمینار
			تکمیلی	نظری		سفر علمی
				عملی		سایر

اهداف درس:

- آشنایی با مهم‌ترین مباحث الهیاتی در دوران معاصر
- علاقمندی به مطالعات تطبیقی درباره مباحث الهیاتی
- نقد و بررسی دیدگاه‌های روشنفکران معاصر پیرامون سرفصل‌های درس (در قالب پژوهش‌های عملی در کلاس)

سرفصل درس:

- ❖ دین و دینداری
  - معنویت و دین
  - عقلانیت و دین
  - حقیقت ایمان
- ❖ فهم دین
  - دین و معرفت دینی
  - قرائت دین
- ❖ قلمروی دین
  - دین و دنیا
  - دین و سیاست
- ❖ تنوع ادیان
- ❖ نبوت
  - تفسیر وحی و پیامبری
  - خاتمیت

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	✓

منابع اصلی:

۱. سلسله بحث‌های فلسفه دین: دین‌شناسی، آیت الله جوادی آملی (۱۳۸۰)
۲. شریعت در آینه معرفت، آیت الله جوادی آملی (۱۳۷۸)
۳. سلسله بحث‌های فلسفه دین: انتظار بشر از دین، آیت الله جوادی آملی (۱۳۸۰)
٤. منزلت عقل در هندسه معرفت دینی، آیت الله جوادی آملی (۱۳۸۶)
٥. نسبت دین و دنیا: بررسی و نقد نظریه سکولاریسم، آیت الله جوادی آملی (۱۳۸۱)

منابع فرعی:

۱. دین‌اندیشان متجدد: روشنفکری دینی از شریعتی تا ملکیان، محمد منصور هاشمی (۱۳۸۶)
۲. کلام جدید با رویکرد اسلامی، عبدالحسین خسروپناه (۱۳۸۹)
۳. کلام جدید با رویکرد تطبیقی، محمد محمدرضائی (۱۳۹۰)
٤. جستارهایی در کلام جدید، محمد محمدرضائی (۱۳۸۱)
٥. نواندیشی و احیاگری دینی: مناظره‌های مکتوب در باره خدا، وحی، اسلام، فرهنگ زمانه و حقوق بشر، محمد محمدرضائی (۱۴۰۰)
٦. خاستگاه نواندیشی دینی، محمد محمدرضائی (۱۳۸۱)

منابع پژوهشی برای نقد و بررسی دیدگاه‌های روشنفکران معاصر:

۱. سنت و سکولاریسم، عبدالکریم سروش، محمد مجتهد شبستری، مصطفی ملکیان و محسن کدیور (۱۳۸۸)
۲. راهی به رهایی، جستارهایی در عقلانیت و معنویت، مصطفی ملکیان (۱۳۸۷)
۳. صراط‌های مستقیم، عبدالکریم سروش (۱۳۷۸)
٤. قبض و بسط تئوریک شریعت، عبدالکریم سروش (۱۳۷۰)
٥. نقدی بر قرائت رسمی از دین (بحران‌ها، چالش‌ها و راه‌حل‌ها)، محمد مجتهد شبستری (۱۳۷۹)
٦. ایمان و آزادی، محمد مجتهد شبستری (۱۳۷۶)
۷. بسط تجربه نبوی، عبدالکریم سروش (۱۳۷۸)

سرفصل دروس الزامی

کد درس: ۱۰۴

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام							
برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»							
نام درس به فارسی: **هستی شناسی در حکمت مشاء**				**نام درس به انگلیسی:** **Peripatetic Philosophy: Ontology**			
تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	کارگاه	ندارد
				عملی			
			الزامی	نظری		سمینار	
				عملی			
			تکمیلی	نظری		سفر علمی	
				عملی		سایر	

اهداف درس:

- اهداف کلی درس: آشنایی با نظریات ابن‌سینا در زمینه مباحث وجود، ماهیت، جوهر، علیت و حرکت
- اهداف رفتاری درس: توانمندی انجام پژوهش‌های موردی در موضوعات موجود در سرفصل

سرفصل درس:

❖ **دانش فلسفه**

- حکمت و اقسام آن
- موضوع فلسفه
- وجه تسمیه، فایده و جایگاه فلسفه
- مسائل فلسفه

❖ **وجود و ماهیت**

- تمایز وجود و ماهیت
- اقسام وجود: ممکن و واجب و احکام آن‌ها

❖ **جوهر**

- تعریف جوهر و اقسام آن
- جوهر جسمانی (اثبات ماده)
- نیازمندی ماده و صورت به هم
- تقدم وجودی صورت بر ماده

❖ **حرکت**

- تعریف حرکت و متعلقات آن
- مقولات حرکت

❖ **علیت**

- علت و اقسام آن
- معیت (ضرورت) علی و معلولی
- مناسبت میان علت فاعلی و معلول
- علت غایی و احکام آن

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منابع اصلی:

۱. حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، **الشفاء: الإلهیات**، (مقالات ۱- ۶)، تحقیق سعید زاید، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی (ره)

۲. حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، **الشفاء: الطبیعیات**، (مقاله دوم)، تحقیق سعید زاید، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی (ره)

منابع فرعی:

۱. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۷۹)، **النجاه**، مقدمه و تصحیح محمدتقی دانش پژوه، تهران: دانشگاه تهران

۲. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۷۱)، **المباحثات**، تحقیق و تعلیق محسن بیدارفر، قم: انتشارات بیدار

۳. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۸۳)، **الاشارات و التنبیهات**، مع الشرح النصیر الدین الطوسی، قم: نشر البلاغه

٤. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، **التعلیقات**، تحقیق عبدالرحمن بدوی، قم: مکتب الاعلام الاسلامی

٥. سعادت مصطفوی، سید حسن (۱۳۹۴)، **شرح الهیات شفا** (مقاله اول و دوم)، به کوشش مجتبی حسینی سرایی، دانشگاه امام صادق(ع)

کد درس: ۱۰۵

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام

برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

نام درس به فارسی: انسان شناسی در حکمت مشاء	**نام درس به انگلیسی:** Peripatetic Philosophy: Anthropology

تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد	
				عملی		کارگاه	
			الزامی	نظری			
				عملی		سمینار	
			تکمیلی	نظری		سفر علمی	
				عملی		سایر	

اهداف درس:

- هدف شناختی: آشنایی با نظریات ابن‌سینا در زمینه مباحث نفس شناسی
- هدف رفتاری: توانمندی انجام پژوهش‌های موردی در موضوعات موجود در سرفصل

سرفصل درس:

- اثبات وجود نفس
- جوهریت نفس
- انواع نفوس
- قوای نفس
- تاثیر قوای نفس بر یکدیگر
- افعال و انفعالات انسانی
- اثبات نفس ناطقه
- عقل نظری- عقل عملی
- مراتب عقل
- اتصال نفس با عالم غیب (وحی، الهام، رویا)
- سعادت انسان- کمال نفس
- لذت و الم در انسان و انواع آن
- احوال نفس در داشتن لذت و سعادت
- وجوب بقای نفس بعد از مفارقت از بدن

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منابع اصلی:

۱. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، الشفاء: الطبیعیات، تحقیق سعید زاید، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی (ره)
۲. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، الشفاء: الإلهیات، تحقیق سعید زاید، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی (ره)
۳. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۷۵)، الاشارات و التنبیهات، قم: نشر البلاغه

منابع فرعی:

۱. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۶۳)، المبدأ و المعاد، تهران: موسسه مطالعات اسلامی دانشگاه تهران
۲. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، التعلیقات، تحقیق عبدالرحمن بدوی، قم: مکتب الاعلام الاسلامی
۳. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۷۹)، النجاه، تصحیح مرتضی مطهری، تهران: دانشگاه تهران
٤. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۰۰)، رسائل ابن سینا، قم: بیدار
٥. طوسی، نصیرالدین (۱۳۷۵)، شرح الاشارات و التنبیهات، قم: نشر البلاغه
٦. بهمنیار، بن المرزبان (۱۳۷۵)، التحصیل، تصحیح و تعلیق مرتضی مطهری، تهران: دانشگاه تهران

کد درس:۱۰۶

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام

برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

نام درس به فارسی: خداشناسی در حکمت مشاء	**نام درس به انگلیسی:** Peripatetic Philosophy: Theology

تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: دارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد	
				عملی		کارگاه	
			الزامی	نظری			
				عملی		سمینار	
			اختیاری	نظری		سفر علمی	
				عملی		سایر	

اهداف درس:

- آشنایی با نظریات ابن‌سینا در زمینه مبدأشناسی
- توانایی فهم، تحلیل، و استدلال فلسفی در زمینه مبدأشناسی
- مهارت انجام تحقیقات موردی در زمینه مبدأشناسی

سرفصل درس:

- ❖ اقسام علل
  - علت فاعلی
  - علت غایی
  - علت مادی و صوری
- ❖ اثبات مبدأ نخستین
  - صفات واجب الوجود
  - افعال واجب تعالی
- ❖ کیفیت صدور افعال از مبادی عالیه
  - ترتیب وجود عقل و نفس و اجرام علوی
  - چگونگی تکوین عناصر از علل نخستین
  - بیان چگونگی دخول شر در قضای الهی

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منابع اصلی:

۱. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، الشفاء: الإلهیات، تحقیق سعید زاید، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی (ره)

منابع فرعی:

۱. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۶۳)، المبدأ و المعاد، تهران: موسسه مطالعات اسلامی دانشگاه تهران
۲. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۸۳)، الاشارات و التنبیهات، مع الشرح النصیر الدین الطوسی، قم: نشر البلاغه
۳. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، التعلیقات، تحقیق عبدالرحمن بدوی، قم: مکتب الاعلام الاسلامی
٤. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۹۳)، رسائل شیخ الرئیس، تهران: نور محبت

کد درس: ۱۰۷

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام							
برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»							
نام درس به فارسی: **هستی شناسی در حکمت متعالیه**				**نام درس به انگلیسی:** **Transcendent wisdom: Ontology**			
تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد	
				عملی		کارگاه	
			الزامی	نظری			
				عملی		سمینار	
			تکمیلی	نظری		سفر علمی	
				عملی		سایر	

اهداف درس:

- آشنایی با مباحث وجودشناسی حکمت متعالیه
- توانایی فهم، تحلیل و استدلال فلسفی مباحث وجودشناسی حکمت متعالیه
- ترغیب دانشجویان به انجام تحلیل و استدلال در مباحث وجودشناسی حکمت متعالیه
- مهارت انجام تحقیقات موردی در مباحث مطرح شده در سرفصل

سرفصل درس:

❖ احوال وجود
- اصالت وجود
- تشکیک وجود
- دلایل اصالت وجود و پاسخ به اشکالات قائلین به اصالت ماهیت

❖ مواد ثلاث
- احکام مواد ثلاث
- امکان به مثابه مناط نیامندی به علت
- الشیء ما لم یجب لم یوجد

❖ وجود ذهنی
- اثبات وجود ذهنی
- پاسخ به اشکالات وجود ذهنی

❖ احکام وجود و عدم
- وجود رابط
- معقول ثانی بودن وجود
- خیر محض بودن وجود
- احکام عدم
- اقسام ممکن

❖ علت و معلول
- اقسام علت
- ضرورت علی و معلولی: وجوب بالقیاس
- معیت علت با معلول
- بطلان دور و تسلسل در علل و معلولات
- علت فاعلی

- علت مادی و صوری
- علت غایی (اتفاق، عبث، گزاف، غایت افعال اختیاری)

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منابع اصلی:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱م). **الحکمة المتعالیة فی الاسفار الاربعة**. بیروت: دار احیاء التراث العربی، جلد ۱ و ۲

منابع فرعی:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۳)، **المشاعر**، تهران: طهوری (مشعر ۱ تا ۷)

۲. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۰)، **شواهد الربوبیة فی المناهج السلوکیة**، تهران: مرکز نشر دانشگاهی

۳. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۶) **رحیق مختوم** (شرح حکمت متعالیه)، محقق حمید پارسانیا، جلد ۱- ۹، قم: مرکز نشر اسراء

کد درس: ۱۰۸

دانشگاه امام صادق علیه‌السلام

برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

نام درس به فارسی:	**نام درس به انگلیسی:**
معرفت شناسی در حکمت متعالیه	**Transcendent wisdom: Epistemology**

تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد	
				عملی		کارگاه	
			الزامی	نظری			
				عملی		سمینار	
			تکمیلی	نظری		سفر علمی	
				عملی		سایر	

اهداف درس:

- آشنایی با مباحث عقل و عاقل و معقول در فلسفه ملاصدرا
- توانایی فهم، تحلیل و استدلال فلسفی مباحث معرفت‌شناسی حکمت متعالیه
- ترغیب دانشجویان به انجام تحلیل و استدلال در مباحث معرفت‌شناسی حکمت متعالیه
- مهارت انجام تحقیقات موردی در مباحث معرفت شناسی حکمت متعالیه

سرفصل درس:

❖ عقل و عاقل و معقول

- معنا و حقیقت علم
- اتحاد عقل و معقول
- تعقل یا اتحاد نفس با عقل فعال
- انواع ادراکات
- درجات عقل و معقول
- عقل بسیط و اتحاد عاقل و معقول
- امکات تعقل کثیر به صورت دفعی
- اقسام علم
- اثبات قوه قدسیه
- علم به معلول از طریق علم به علت
- معانی عقل
- ضرورت عقل بالقوه به عقل بالفعل
- ضرورت عاقل و عقل بالذات بودن برای هر مجردی
- نسبت عقل فعال به نفوس ما
- تجرد تخیل و متخیله
- عدم ذاتی بودن تعقل برای نفس انسانی
- از سنخ تذکر نبودن تعلیم
- عدم حلول معقولات در جسم
- شرح الفاظ بکار رفته در مباحث معرفت شناسی

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	✓

منبع اصلی:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱)، الحکمه المتعالیه فی الاسفار الاربعه العقلیه، جلد ۳، بیروت: دار احیاء التراث

منابع فرعی:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۲)، الشواهد الربوبیه فی المناهج السلوکیه، تصحیح دکتر محقق داماد، مشهد اول، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا

۲. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۵۴)، المبدا و المعاد تصحیح و مقدمه سید جلال‌الدین آشتیانی، تهران: انجمن حکمت و فلسفه ایران

۳. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۳)، المشاعر، تهران: طهوری

۴. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۱)، العرشیهٔ، تهران: انتشارات مولی

۵. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۹۵)، شرح جلد سوم الاسفار الاربعه، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)

۶. جوادی آملی، عبدالله(۱۳۹۵)، شرح حکمت متعالیه (رحیق مختوم)، جلد ۱۷و ۱۸، قم: مرکز نشر اسراء

کد درس: ۱۰۹

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام

برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

نام درس به فارسی: انسان شناسی در حکمت متعالیه	**نام درس به انگلیسی:** Transcendent wisdom: Anthropology

تعداد واحد: ۲واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد	
				عملی		کارگاه	
			الزامی	نظری			
				عملی		سمینار	
			تکمیلی	نظری		سفر علمی	
				عملی		سایر	

اهداف درس:

- آشنایی با مباحث نفس شناسی و معاد شناسی در فلسفه ملاصدرا
- توانایی فهم، تحلیل و استدلال فلسفی مباحث نفس شناسی و معاد شناسی حکمت متعالیه
- ترغیب دانشجویان به انجام تحلیل و استدلال در مباحث نفس شناسی و معاد شناسی حکمت متعالیه
- مهارت انجام تحقیقات جزئی و موردی در مباحث مطرح شده در سرفصل

سرفصل درس:

- ماهیت نفس
- جوهریت نفس
- تجرد نفس
- قوای نفس
- تجرد نفس ناطقه
- تعلق نفس به بدن
- حدوث نفس
- فسادناپذیری نفس
- ابطال تناسخ
- انقطاع نفس از بدن
- وحدت نفس و قوا (ان النفس فی وحدتها کل القوی)
- خواص و اوصاف نفس انسانی
- منازل و درجات انسان
- ماهیت سعادت حقیقی و کیفیت حصول سعادت عقلی
- شقاوت حقیقی
- اقوال در مورد معاد
- اثبات معاد جسمانی
- پاسخ به اشکال معاد جسمانی
- قبر حقیقی
- حقیقت بعث و حشر

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منبع اصلی:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱)، الحکمه المتعالیه فی الاسفار الاربعه العقلیه، جلد ۸ و ۹، بیروت: دار احیاء التراث

منابع فرعی:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۲)، الشواهد الربوبیه فی المناهج السلوکیه، تصحیح دکتر محقق داماد، مشهد اول، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
۲. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۱)، المبدا و المعاد، تصحیح و تحقیق و مقدمه محمد ذبیحی و جعفر شاه نظری، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
۳. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۷۸)، المظاهر الالهیه فی اسرار العلوم الکمالیه، تصحیح و تحقیق و مقدمه سید محمد خامنه‌ای، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
٤. صدرالدین شیرازی، محمدبن‌ابراهیم (۱۳۸۹)، اسرار الایات، تصحیح و تحقیق محمدعلی جاودان و سید محمدرضا احمدی بروجردی، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
٥. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۹۵)، شرح جلد هشتم الاسفار الاربعه، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)
٦. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۵)، شرح حکمت متعالیه (رحیق مختوم)، جلد ۳۶-۳۳، قم: مرکز نشر اسراء

کد درس: ۱۱۰

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام						
برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»						
نام درس به فارسی: **خداشناسی در حکمت متعالیه**				**نام درس به انگلیسی:** **Transcendent wisdom: Theology**		
تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد
				عملی		کارگاه
			الزامی	نظری		
				عملی		سمینار
			تکمیلی	نظری		سفر علمی
				عملی		سایر

اهداف درس:

- آشنایی با مباحث خداشناسی حکمت متعالیه
- توانایی فهم، تحلیل و استدلال فلسفی مباحث خداشناسی حکمت متعالیه
- ترغیب دانشجویان به انجام تحلیل و استدلال در مباحث خداشناسی حکمت متعالیه
- مهارت انجام تحقیقات موردی در مباحث مطرح شده در سرفصل

سرفصل درس:

- ❖ اثبات وجود باری تعالی
  - برهان صدیقین
  - برهان وجوب و امکان
  - برهان حرکت
  - برهان نفس
  - امتیاز برهان صدیقین نسبت به سایر براهین
- ❖ منزه بودن واجب الوجود از ماهیت
- ❖ توحید واجب الوجود
  - بساطت ذات الهی (قاعده بسیطه الحقیقه)
  - توحید در وجوب وجود
  - توحید در ربوبیت
- ❖ صفات باری تعالی
  - عینیت ذات و صفات (بررسی نظریه مشائین در اتحاد مفهومی صفات)
  - علم باری تعالی
    - علم به ذات
    - علم به غیر (بررسی دیدگاه‌های مختلف)
  - قدرت باری تعالی
    - معنای قدرت در واجب
    - اطلاق قدرت
  - اراده باری تعالی
    - شمول اراده واجب نسبت به همه افعال
    - وجه انتساب شرور و معاصی عباد به اراده خداوند
  - حکمت حق تعالی
  - ابتهاج ذاتی الهی و محبّت به مخلوقات

- عنایت الهی و کیفیت دخول شر در قضای الهی
- خالقیت باری تعالی
  - صادر اول
  - قاعده امکان اشرف
  - کیفیت صدور اشیا و ترتیب آفرینش
  - دوام فیض

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

فهرست منابع:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱)، الحکمه المتعالیه فی الاسفار الاربعه العقلیه، جلد ۶ و ۷، بیروت: دار احیاء التراث

فهرست مطالعات:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۲)، الشواهد الربوبیه فی المناهج السلوکیه، تصحیح دکتر محقق داماد، مشهد اول، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
۲. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۵۴)، المبدا و المعاد تصحیح و مقدمه سید جلال‌الدین آشتیانی، تهران: انجمن حکمت و فلسفه ایران.
۳. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۵)، شرح حکمت متعالیه، جلد ۱ تا ۴، قم: مرکز نشر اسراء

کد درس: ۱۱۱

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام						
برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»						
نام درس به فارسی: **حکمت عملی در فلسفه اسلامی**				**نام درس به انگلیسی:** **Practical Wisdom of Islamic philosophy**		
تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد
				عملی		کارگاه
			الزامی	نظری		
				عملی		سمینار
			تکمیلی	نظری		سفر علمی
				عملی		سایر

اهداف درس:

- آشنایی با دانش "حکمت عملی"، غایت و مسائل آن
- ترغیب دانشجویان برای ورود به مطالعات در زمینه حکمت عملی در فلسفه اسلامی
- آمادگی و مهارت ورود به تحقیق و طرح‌های پژوهشی در زمینه حکمت عملی در فلسفه اسلامی

سرفصل درس:

- ❖ دانش حکمت عملی
  - چیستی (موضوع)
  - غایت
  - روش
  - قلمرو
- ❖ سیر تطور (تاریخی) حکمت عملی
  - یونان باستان
  - فلسفه اسلامی
- ❖ مبانی حکمت عملی
  - رابطه عقل نظری و عقل عملی
  - نسبت حکمت عملی با حکمت نظری
  - جایگاه ادراکات اعتباری
- ❖ مسائل حکمت عملی در حوزه‌های مختلف
  - حوزه حکمت خلقی
    - فضائل و رذائل اخلاقی
    - ملکه اعتدال
  - حوزه حکمت منزلی
    - فلسفه ازدواج
    - عوامل تحکیم خانواده
    - جایگاه زن در خانواده
    - حقوق والد و فرزند
  - حوزه حکمت مدنی
    - رابطه حاکم و مردم
    - قوانین اجتماعی
    - قوانین اقتصادی

- قوانین سیاسی و امنیتی
- روابط بین الملل

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منابع اصلی:

۱. ارسطو (۱۳۷۸)، اخلاق نیکوماخوس، ترجمه محمدحسن لطفی تبریزی، تهران: طرح نو
۲. فارابی، محمدبن‌محمد (۱۳۷۴)، آراء اهل المدینه الفاضله و مضادات‌ها، بیروت: دارو مکتبه الهلال
۳. حسین بن عبدالله (۱۴۰۴)، الشفاء: الإلهیات، تحقیق سعید زاید، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی (ره)
٤. ابن مسکویه، احمد بن علی (۱۳۷۱)، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، قم : بیدار
٥. نصیرالدین طوسی، محمد بن محمد (۱۳۶۰)، اخلاق ناصری، تهران: خوارزمی
٦. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱م)، الحکمهٔ المتعالیهٔ فی الاسفار الاربعهٔ، بیروت: دار احیاء التراث العربی
۷. طباطبائی، محمد حسین (۱۳۶۷)، اصول فلسفه و روش رئالیسم، تهران: صدرا

منابع فرعی:

۱. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۸۳)، الاشارات و التنبیهات، مع الشرح النصیر الدین الطوسی، قم: نشر البلاغه
۲. فارابی، محمدبن‌محمد(۱۳۸۹)، السیاسه المدنیه، ترجمه حسن ملکشاهی، تهران: سروش
۳. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۶)، کسر اصنام الجاهلیه، ترجمه محسن بیدارفر، تهران: الزهراء
٤. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۱)، رساله سه اصل، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
٥. سیدحمیدرضا حسنی و هادی موسوی (۱۳۹۸)، جایگاه شناسی حکمت عملی در جستجوی علوم انسانی، تهران: سمت
٦. سروش، جمال (۱۳۹۳)، عقل عملی و کارکرد آن در حکمت عملی از دیدگاه صدرالمتالهین، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
۷. بوذری نژاد، یحیی (۱۳۹۹)، روش شناسی حکمت عملی، تهران: دانشگاه تهران

کد درس: ۱۱۲

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام

برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»

نام درس به فارسی: فلسفه تطبیقی	**نام درس به انگلیسی:** comparative philosophy

تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد
				عملی		کارگاه
			الزامی	نظری		
				عملی		سمینار
			تکمیلی	نظری		سفر علمی
				عملی		سایر

اهداف درس:

- آشنایی با وجوه نمایز و اشتراک فلسفه‌ی اسلامی و غربی
- توانایی فهم، تحلیل و استدلال بر اساس مقایسه‌ی نظام‌های فلسفه‌ی اسلامی و غربی

سرفصل درس:

- ❖ هستی شناسی از دیدگاه فیلسوفان اسلامی و فیلسوفان غربی به ویژه هایدگر و اگزیستانسیالیسم
- ❖ علیت از دیدگاه فیلسوفان اسلامی و فیلسوفان غربی به ویژه هیوم و کانت
- ❖ ماهیت، امکان و حدود شناخت از منظر فلسفه‌ی اسلامی و معرفت شناسی معاصر
- ❖ مقایسه‌ی علم النفس در فلسفه‌ی اسلامی با مباحث فلسفه‌ی ذهن
- ❖ مقایسه‌ی مساله‌ی جبر و اختیار در فلسفه‌ی اسلامی با مساله‌ی اراده‌ی آزاد در فلسفه‌ی تحلیلی
- ❖ مقایسه‌ی نظریه‌های معاد در فلسفه‌ی اسلامی با مباحث مرگ و جاودانگی در فلسفه‌ی دین معاصر
- ❖ مطالعه‌ی تطبیقی مساله‌ی شر در فلسفه‌ی اسلامی و فلسفه‌ی دین معاصر

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منابع اصلی و فرعی:

۱. ابن سینا (۱۴۰۴ق). الشفاء: الالهیات، ابن سینا، بتحقیق سعید زاید، قم: مکتبه آیه الله المرعشی.

۲. تصحیح هانری کربن (۱۳۷۵). مجموعه مصنفات شیخ اشراق، تهران: موسسه‌ی مطالعات فرهنگی.

۳. شیرازی، صدرالدین (۱۹۸۱م). الحکمه المتعالیه فی الاسفار الاربعه العقلیه، بیروت: دار احیاء التراث.

۴. Hume,D., The philosophical works of David Hume, ed. T.H. green and T.H. Grose, London: Longman, Green, ٤ vols, (۱۸۷۵م).

۵. Kant, I., Critique of pure Reason, ed. And trans, P. Gruyer and A.W. Wood, Cambridge: Cambridge University Press, (۱۹۹۸م).

۶. Kant, I., prolegomena to Any Future Metaphysics, with selection from the Critique of Pure Reason, ed. And trans. G. Hatfield: Cambridge University Press, (۱۹۹۷م).

۷. Heidegger, M., Sein und zeit (Being and Time), ۱۹۲۷ trans. J. Macquarrie and E. Robinson. New York: Harper & Row, (۱۹۶۲م).

۸. Blackham, H.J., Six Existentialist Thinkers, New York: Harper Torchbooks, ۲nd edn, ۱۹۵۹, (۱۹۵۲م).
۹. Sosa, E. (ed.), Knowledge and Justificatoin, vols۱ and ۲. Brookfield,VT: Ashgate Publishing Company, (۱۹۹۴م).
۱۰. Rey, G., Contemporary Philosophy of Mind, Oxford: Blackwell, (۱۹۹۷م).

سرفصل دروس تکمیلی

کد درس: ۱۱۳

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام							
برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»							
نام درس به فارسی: **قوه و فعل**					**نام درس به انگلیسی:** **Potentiality and Actuality**		
تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد	
				عملی		کارگاه	
			الزامی	نظری			
				عملی		سمینار	
			تکمیلی	نظری		سفر علمی	
				عملی		سایر	

اهداف درس:

- آشنایی با مباحث قوه و فعل و حرکت در فلسفه ملاصدرا
- توانایی فهم، تحلیل و استدلال فلسفی مباحث قوه و فعل و حرکت حکمت متعالیه
- ترغیب دانشجویان به انجام تحلیل و استدلال در مباحث قوه و فعل و حرکت حکمت متعالیه
- مهارت انجام تحقیقات موردی در مباحث قوه و فعل و حرکت حکمت متعالیه

سرفصل درس:

- ❖ معنای قوه و فعل
- ❖ وجوب همراهی فعل با قوه انفعالی
- ❖ معنا و تعریف حرکت
- ❖ چگونگی وجود حرکت
- ❖ اقسام حرکت
  - ○ دفعی و تدریجی
  - ○ توسطی و قطعی
  - ○ بالذات و بالعرض
- ❖ مبدأ و منتهای حرکت
- ❖ فاعل حرکت (محرک)
  - ○ اثبات فاعل حرکت
  - ○ شبهات وارده بر قاعده کون کل متحرک له محرک
- ❖ موضوع حرکت (متحرک)
  - ○ اثبات ماده (هیولی) برای هر حادث
  - ○ جسم به مثابه موضوع حرکت
- ❖ بستر حرکت (مسافت)
  - ○ نسبت حرکت به مقولات
  - ○ وقوع حرکت در مقولات (مقولات عرضی و جوهر)
  - ○ براهین اثبات حرکت جوهری
  - ○ رد نظریه ابن سینا در خصوص عدم پذیرش حرکت جوهری
  - ○ تأکید بر تجدد جواهر طبیعی
  - ○ چگونگی ربط متغیر به ثابت

- پاسخ به اشکال حرکت در حرکت

❖ مقدار حرکت (زمان)

- حقیقت زمان و اثبات آن
- تدریجی الوجود بودن غایت قریب حرکت
- دیدگاه ابن سینا درباره غایت حرکت فلکی و طبیعی و نقد ملاصدرا
- امتناع وجود طرف برای زمان
- حقیقت «آن» و کیفیت وجود آن

❖ حقیقت سکون

❖ حقیقت سرعت و بطئ

❖ حرکت طبیعی و قسری

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	✓

منبع اصلی:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱)، الحکمه المتعالیه فی الاسفار الاربعه العقلیه، جلد ۳، بیروت: دار احیاء التراث

منابع فرعی:

۱. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۲)، الشواهد الربوبیه فی المناهج السلوکیه، تصحیح دکتر محقق داماد، مشهد اول، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا

۲. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۵۴)، المبدا و المعاد تصحیح و مقدمه سید جلال‌الدین آشتیانی، تهران: انجمن حکمت و فلسفه ایران

۳. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۹۵)، شرح جلد سوم الاسفار الاربعه، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)

٤. جوادی آملی، عبدالله(۱۳۹۵)، شرح حکمت متعالیه(رحیق مختوم)، جلد ۱۴،۱۵، قم: مرکز نشر اسراء

٥. مطهری، مرتضی (۱۳۷۵)، حرکت و زمان در فلسفه اسلامی(درسهای اسفار)، جلد ۱ و ۲ و۳ ، تهران: حکمت

کد درس: ۱۱۴

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام						
برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»						
نام درس به فارسی: **معنای زندگی و جاودانگی**				**نام درس به انگلیسی:** **The Meaning of life and Immortality**		
تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت:** ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز:** ندارد **هم‌نیاز:** ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد
				عملی		کارگاه
			الزامی	نظری		
				عملی		سمینار
			تکمیلی	نظری		سفر علمی
				عملی		سایر

اهداف درس:

- آشنایی با دیدگاه حکمای شرق و غرب با مباحث معنای زندگی و جاودانگی
- ایجاد انگیزه برای مقایسه دیدگاه حکمای مسلمان و غرب در مباحث فوق براساس اختلاف مبانی حکمی آنان
- توانمندسازی دانشجویان در راستای انجام فعالیت‌های پژوهشی در این حوزه

سرفصل درس:

- ❖ مقدمه بحث
  - اهمیت بحث معنای زندگی
  - عوامل پیدایش مساله معنای زندگی
- ❖ امکان معناداری زندگی
- ❖ معناشناسی معنا
- ❖ معناشناسی زندگی
- ❖ معناشناسی معنای زندگی
  - ارزش زندگی
  - هدف زندگی
  - کارکرد زندگی
- ❖ معنای زندگی؛ کشف یا جعل
- ❖ نظریه‌های معنای زندگی
  - رویکردهای طبیعت گرا
    - نظریه‌های انفسی
    - نظریه‌های آفاقی
  - رویکردهای ناطبیعت گرا
    - نظریه آزادی اراده
    - نظریه‌های اخلاق محور
      - وظیفه گرایانه
      - غایت گرایانه
  - رویکردهای فراطبیعت گرا
    - نظریه ضرورت وجود خدا
    - نظریه ضرورت جاودانگی انسان
  - رویکرد اسلام به معنای زندگی و اختلاف مبانی آن با غرب
    - مبانی وجودشناختی

- مبانی معرفت شناختی
- مبانی انسان شناختی

❖ ارتباط بحث معنای زندگی و جاودانگی انسان
❖ پیشینه باور به جاودانگی انسان
❖ معنای جاودانگی
❖ اقسام جاودانگی
- غیرواقع گرایانه
  - جاودانگی با بقای نسل
  - جاودانگی در یادها
- واقع گرایانه
  - جاودانگی غیر شخصی
  - جاودانگی شخصی

❖ مبانی فلسفی جاودانگی واقع گرایانه شخصی
  - رابطه نفس و بدن
  - این همانی شخصیت
  - اصالت شعور و ادراک

❖ امکان و ضرورت جاودانگی
  - شواهد تجربی
  - شواهد ایمان گروی
  - دلایل متافیزیکی
  - دلایل اخلاقی
  - دلایل کلامی

❖ دیدگاه های مختلف در باب جاودانگی واقع گرایانه شخصی
  - جاودانگی دنیوی تناسخی
  - جاودانگی اخروی
    - جاودانگی جسمانی صرف
    - جاودانگی روحانی صرف
    - جاودانگی قوه خیال
    - جاودانگی بدن مثالی
    - جاودانگی جسمانی روحانی
      - ✓ نفس و بدن مادی
      - ✓ نفس و بدن جدید

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	✓

منابع اصلی:

۱. دین و معنای زندگی در فلسفه تحلیلی، محمدرضا بیات، قم، دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۴
۲. جاودانگی، رضا اکبری، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۲
۳. درد جاودانگی، اونامونو، ترجمه بهاءالدین خرمشاهی، تهران، نشر ناهید، ۱۳۹۸
٤. معنای معنای زندگی، امیرعباس علیزمانی، پژوهشنامه فلسفه دین، ۱۳۸۶

منابع فرعی:

۱. معنای زندگی، جان کاتینگهام، ترجمه امیرعباس علیزمانی و مریم دریانی اصل، تهران، نشر حکمت، ۱۴۰۳
۲. معنای زندگی؛ تاملی بر دیدگاه دین و مکاتب بشری، علیرضا موفق، تهران، کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۷
۳. فلسفه قاره‌ای و معنای زندگی، جولیان یانگ، ترجمه بهنام خداپناه، تهران، نشر حکمت، ۱۳۹۷
٤. مهرنگار، مصطفی ملکیان، موسسه پژوهشی نگاه معاصر، ۱۳۸۵
٥. انسان و خدا یا معنای زندگی، فری لوک، ترجمه عرفان ثابتی، نشر ققنوس، ۱۳۸۳
٦. معنای زندگی، محمدتقی جعفری، موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، ۱۳۹۹
۷. زندگی ایده آل و ایده آل زندگی، محمدتقی جعفری، موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، ۱۴۰۰
۸. معنای زندگی (مجموعه مقالات)، ترجمه اعظم پویا، نشر ادیان،
۹. معنای زندگی، سوزان ولف، ترجمه مسعود فریامنش، مجله اطلاعات حکمت و معرفت
۱۰. معنای دینی زندگی، جان هیک، ترجمه اعظم پویا، مجله نقد و نظر
۱۱. جاودانگی (مجموعه مطالعات نفس)، ذوالفقار ناصری، قم، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۰

کد درس: ۱۱۵

دانشگاه امام صادقعلیه‌السلام						
برنامه درسی دکتری رشته «فلسفه و کلام اسلامی»						
نام درس به فارسی: **مسائل معاصر فلسفی در فلسفه اسلامی (فلسفه عمل)**				**نام درس به انگلیسی:** **Contemporary Philosophical Problems of Islamic philosophy: Philosophy of Action**		
تعداد واحد: ۲ واحد **تعداد ساعت**: ۳۲ ساعت	**پیش‌نیاز**: ندارد **هم‌نیاز**: ندارد	**نوع درس:**	جبرانی	نظری	**آموزش تکمیلی عملی:**	ندارد
				عملی		کارگاه
			الزامی	نظری		
				عملی		سمینار
			تکمیلی	نظری		سفر علمی
				عملی		سایر

اهداف درس:

- شناختی: شناخت چیستی عمل انسانی و مبادی آن، چگونگی تبیین علّی و الگوهای عمل از دیدگاه فیلسوفان غربی و اسلامی
- انگیزشی: ایجاد علاقه به مقایسه دیدگاه فیلسوفان غربی و مسلمان در خصوص چیستی عمل و چگونگی تبیین علّی آن
- مهارتی: توانمندی انجام پژوهش‌های موردی در موضوعات سرفصل درس

سرفصل درس:

تاریخچه بحث: نسبت نظر و عمل در یونان و قرون وسطی

فصل ۱: چیستی عمل

❖ دیدگاه غرب:

- دیدگاه پوزیتیویستی (نظریه اگوست کنت و امیل دورکیم)
- دیدگاه هرمنوتیکی- تفسیری (نظریه دیلتای و ماکس وبر)
- دیدگاه میل- باور (نظریه دیویدسن)
- دیدگاه اراده گروی (نظریه هورنزبی، اوکانر و جینت)

❖ دیدگاه اسلامی (حکمت سینوی و حکمت متعالیه):

- مبادی عمل (مبدأ علمی، مبدأ شوقی، اراده، مبدأ عملی)
- حقیقت عمل

فصل ۲: تبیین عمل

❖ تبیین عمل از دیدگاه غرب:

- نظریه علّی (نظریه همپل و دیویدسن)
- نظریه غیرعلّی: (نظریه آنسکم، وینچ و دری)

❖ تبیین عمل از دیدگاه اسلامی (حکمت سینوی و حکمت متعالیه):

- تبیین عمل بر اساس مبادی (علل طولی عمل)
- تبیین عمل بر اساس غایت (علت غایی)

فصل ۳: تبیین علّی عمل و اختیاری بودن عمل(در فلسفه غرب و اسلامی)

- سازگاری بین اصل موجبیت و اختیار
- ناسازگاری بین اصل موجبیت و اختیار

فصل ۴: الگوهای عمل انسانی (فلسفه اسلامی)

- الگوی پایه و اصلی عمل انسانی
- الگوی عمل حیوانی انسان
- الگوی عمل جبری

- الگوی عمل عبث
- الگوی عمل در خلق، عادت، مهارت

روش ارزشیابی:

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	تحقیق یا پروژه
✓	✓	✓	به تشخیص استاد

منابع اصلی:

۱. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۶۲)، الشفاء: الطبیعیات ، تحقیق دکتر ابراهیم مدکور، قم: مکتبه آیت الله مرعشی نجفی
۲. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱)، الحکمه المتعالیه فی الاسفار الاربعه العقلیه، بیروت: دار احیاء التراث
۳. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۲)، الشواهد الربوبیه فی المناهج السلوکیه، تهران: مرکز نشر دانشگاهی
٤. سید حمیدرضا حسنی و هادی موسوی (۱۳۹۵)، انسان کنش شناسی هرمنوتیکی، تفسیری و انتقادی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
٥. سید حمیدرضا حسنی و هادی موسوی (۱۳۹۵)، انسان کنش شناسی پوزیتیویستی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
٦. ذاکری، مهدی (۱۳۹۴)، درآمدی به فلسفه عمل، تهران: انتشارات سمت و پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
۷. باقری، خسرو (۱۳۹۹)، عاملیت انسان: رویکردی دینی و فلسفی، تهران: انتشارات واکاوش

منابع فرعی:

۱. سید حمیدرضا حسنی و هادی موسوی (۱۳۹۶)، انسان کنش شناسی حکیمان پیشاصدرایی ، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۲. سید حمیدرضا حسنی و هادی موسوی (۱۳۹۷)، انسان کنش شناسی صدرایی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۳. سلیمانی، فاطمه (۱۴۰۲)، الگوهای عمل انسانی بر اساس حکمت صدرایی، مجله حکمت معاصر، شماره ۲، دوره ۱۴

۱. Davidson, Donald (۱۹۸۰), Essay on Action and Event, Oxford: Clarendon Press
۲. Davidson, Donald (۱۹۸۵), Replies to Essays, in B. Vermazen and M. Hintikka (eds), Essays on Davidson: Action and Events, pp. ۱۹۵-۲۲۹-۲٤۲-۵۲ Oxford: Clarendon Press.
۳. Davidson, Donald (۲۰۰٤), Problems of Rationality, Oxford: Clarendon Press.
۴. Dray, w. (۱۹۵۷), Laws and Eplanation in History, Oxford: OUP.
۵. Hornsby, Jennifer (۱۹۹۸), Action, in Routledge Encyclopedia of Philosophy
۶. Hornsby, Jennifer (۲۰۰٤), Agency and Action in Agency and Action, ed. Steward H. and J. Hyman. CUP.
۷. Winch, P. (۱۹۵۸), The Idea of a Scial Science, London: Routledge.
۸. Ginet, Carl (۱۹۸۹), Reasons Explanation of Action: An Incompatibilist Account, Philosophical Perspectives, Philosophy of Mind and Action Theory, ۳, ۱۷, ٤٦.
۹. Ginet, Carl (۲۰۰۳), Reasons Explanation of Action: Causalist versus noncausalist accounts, in The Oxford Handbook of Free Will, Robert H. Kane (ed), Oxford University Press.